

**ÜNNEPI TANULMÁNYOK
KECSKÉS LÁSZLÓ PROFESSZOR
60. SZÜLETÉSNAPIJA
TISZTELETÉRE**

Szerkesztette: Nochta Tibor, Fabó Tibor, Márton Mária

Pécs, 2013

Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Felelős kiadó: Dr. Visegrády Antal dékánhelyettes

Szerkesztette:

Nochta Tibor, Fabó Tibor, Márton Mária

ISBN: 978-963-642-559-3

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli engedélye nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, nem sokszorosítható és nem terjeszthető

Nyomdai munka:

KÓDEX NYOMDA Kft. (72-213-999)

Felelős vezető: Simon Béla

Tartalomjegyzék

<i>Köszöntő</i>	7
<i>Dr. Kecskés László életrajza</i>	9
<i>Bán Dániel: Lehetetlenség – tévedés – szerződésértelmezés</i>	15
<i>Barta Judit: A szerzőt illető kizárólagos jogok a versenyjog szemszögéből</i>	35
<i>BĚLOHLÁVEK, Alexander J.: Arbitration and Basic Rights : Movement from contractual theory to jurisdictional theory</i>	47
<i>Benke József: A római jog „vívmányai” és az <i>acquis (communautaire)</i></i>	79
<i>Bércesi Zoltán: Szerzői jogi jogharmonizációs irányok a XXI. század Európai Uniójában</i>	101
<i>Bíró György: A megbízási szerződés sajátos vonásai</i>	127
<i>Burián László: Joghatóság versus állami immunitás a XXI. században</i>	145
<i>Csécsy György: Fogyasztóvédelem a szellemi alkotások joga területén</i>	163
<i>Csehi Zoltán: Választottbíróóság és nemzetközi magánjog</i>	171
<i>Csöndes Mónika: A következménykárokról</i>	205
<i>Fabó Tibor: Áttekintés a mezőgazdasági terménykereskedelem szerződési viszonyai körében kialakult jogvitákról</i>	227
<i>Harmathy Attila: A joggal való visszaélés szerepe az Európai Unió jogában</i>	247
<i>Harsányi Gyöngyi: Az érvénytelenség speciális szabályozása az értékpapírijog területén</i>	255
<i>Hay, Peter: Notes on the European Union’s Brussels-I “Recast” Regulation</i>	265
<i>Katonáné dr. Pehr Erika: Az örökbefogadás változásáról az új Családjogi Könyv tükrében</i>	283
<i>Kecskés András: Tanulmány a gazdasági magánjog interdiszciplináris szemléletéért Kecskés László professzor 60. születésnapjának tiszteletére</i>	301
<i>Kisfaludi András: A közös európai adásvételi jog alkalmazása</i>	323
<i>Kovács Bálint - Németh Kinga: A támogatási szerződés fogalmáról</i>	337
<i>Kovács Kolos: CESL – Az európai szerződési jogi jogharmonizáció új iránya</i>	353
<i>Lábady Tamás: Altruizmus vagy felelősség jogalkotással okozott kárért?</i>	369
<i>Márton Mária: A fedezetelvonó szerződések a polgári és fizetéseképtelenségi jogban</i>	379
<i>Menyhárd Attila: Az állam kártérítési felelőssége és állami immunitás</i>	389
<i>Metzinger Péter: Jog. Tudomány. Jogtudomány?</i>	405
<i>Miskolczi Bodnár Péter: Jogharmonizáció a gyakorlatban</i>	431

<i>Mohai Máté</i> : A vagyoni hányad rosszhiszemű átruházásáért való felelősség szabályozásának alakulása és bírói gyakorlata.....	453
<i>Nagy Éva</i> : A gazdasági-pénzügyi válságra reagáló jogalkotói és jogalkalmazói intézkedések a kölcsönszerződések területén	469
<i>Nochta Tibor</i> : A magánjogi menedzserfelelőségről	483
<i>Papp Tekla</i> : Alapvetések a támogatási szerződés kapcsán	507
<i>Prugberger Tamás</i> : A szövetkezeteket érintő kihívásokkal kapcsolatos reflexiók	521
<i>Sólyom László</i> : Verschiedene letzte Worte	529
<i>Somfai Balázs</i> : Családjogi és/vagy gyermekvédelmi jogviszony	543
<i>Tamás Lajos</i> : A szerződésszegés általános szabályairól	553
<i>Várady Tibor</i> : Választottbírói semlegesség és pártatlanság a XXI. században (Külkereskedelmi viták területén)	561
<i>Vékás Lajos</i> : Külső minták hatásai az új Polgári Törvénykönyvben	575
<i>Visegrády Antal</i> : Jogösszehasonlító ecsetvonások az angol birtokjoghoz	589
<i>Vörös Imre</i> : A szuverenitás-felfogás változásai az európai integráció sodrában ..	609

A szerzőt illető kizárólagos jogok a versenyjog szemszögéből

I. Bevezető

A szerzői jog a szellemi tulajdon-jog egyik nagy területe az ún. iparjogvédelem mellett. A szerzői jogi védelem mind nemzetállami, mind pedig nemzetközi, később uniós szinten is folyamatosan alakult, és fejlődik, erős kölcsönhatást fejtve ki egymásra. E közben kikristályosodott a szerzői jogvédelem alá tartozó alkotások köre¹, illetve a szerzőt illető jogosultságok sora, azok védelmének terjedelme és eszközei. A szerzői jogok a személyhez fűződő és vagyoni jogok, mely utóbbi alatt értjük azt, hogy *a jogosultnak kizárólagos joga* van a mű anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére, vagy épp annak másoktól való megtagadására. Ha ez a jogosultság valamely piaci szereplőt, vállalkozást illeti, azon túl, hogy komoly versenyelőnyvel járhat, érintheti a gazdasági versenyt másként is, pl. a jogosult piaci magatartása során e jogot arra használja, hogy a versenyt hátrányosan befolyásolja. A versenytársat illető szerzői kizárólagos jog megszerzése nem csak felhasználási engedélyezés formájában, hanem a versenyjogi szempontból releváns összefonódás útján is történhet, mely akár a verseny csökkentésével is járhat.

A szerzői jogok körébe tartozó kizárólagos joggal kapcsolatos versenyjogi jogesetre alig akad példa hazánkban, sokkal inkább támaszkodhatunk az Európai Unió kiforrottabb joggyakorlatára.

* egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Kereskedelmi Jogi Tanszék

¹ A magyar szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 1.§ - összhangban a nemzetközi egyezményekkel és uniós irányelvekkel - védelemben részesíti az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotását, függetlenül attól, hogy a törvény külön megnevezi-e ezeket. Ilyen alkotásnak minősül különösen: *a)* az irodalmi (pl. szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos, publicisztikai) mű, *b)* a nyilvánosan tartott beszéd, *c)* a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció (szoftver) *d)* a színmű, a zenés színmű, a táncjáték és a némajáték, *e)* a zenemű, szöveggel vagy anélkül, *f)* a rádió- és a televíziójáték, *g)* a filmalkotás és más audiovizuális mű, *h)* a rajzolás, festés, szobrászat, metszés, könyvnyomtatás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás és annak terve, *i)* a fotóművészeti alkotás, *j)* a térképmű és más térképészeti alkotás, *k)* az építészeti alkotás és annak terve, valamint az épületegyüttes, illetve a városépítészeti együttes terve, *l)* a műszaki létesítmény terve, *m)* az iparművészeti alkotás és annak terve, *n)* a jelmez, a díszlet és azok terve, *o)* az ipari tervezőművészeti alkotás, *p)* a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis.

Az anyagi versenyjog három területe érintett, a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalma - ezen a területen találjuk a legtöbb szemléletes jogesetet -, a kartelltilalom és az összefonódások ellenőrzése.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 101. cikk (az Európai Közösséget létrehozó szerződésben 81. cikk) a versenykorlátozó megállapodásokat, vállalkozások társulása által hozott döntéseket, és összehangolt magatartásokat tiltja. A (3) bekezdés az (1) bekezdés rendelkezéseinek alkalmazásától való eltérés eseteit sorolja, mint pl.: a csoportmentességek.

Az EUMSZ 102. cikke (EK szerződés 82. cikk) pedig az erőfölénnyel való visszaélést tiltja.

A szerzőt illető kizárólagos jogok gyakorlása mindkét versenyszabályt érintheti. A szerzői kizárólagos jogok önmagukban is biztosíthatnak monopolhelyzetet az érintett piacon, de e jogtól függetlenül is kerülhet valamely szerzői jogosult az érintett piacon erőfölényes helyzetbe, mely helyzet önmagában nem versenysértő, akkor válik azzá, ha a jogosult visszaél erőfölényével, mely visszaélés - jelen írás szempontjából tekintve - a szerzői kizárólagos jogokkal való visszaélés is egyben. A kartell tilalomba a szerzői jogi védelem alá tartozó alkotások felhasználásra irányuló szerződések és a szerzői jogi jogosultak egyéb, egymás közti megállapodásai ütközhetnek.

Uniós versenyügyekben elsősorban a Bizottság rendelkezik széles hatáskörrel; jogában áll határozatokat hozni (jogsértés megállapítására és megszüntetésére vonatkozó határozat, sürgős esetben ideiglenes intézkedéseket elrendelő határozat kötelezettségvállalások kötelezővé tételéről szóló határozat az EUMSZ 101. és 102. cikke alkalmazhatatlanságának megállapítását kimondó határozat), vizsgálatokat indítani és bírságokat kiszabni, ha panasz alapján vagy saját kezdeményezése alapján eljárva egy adott esetben úgy ítéli meg, hogy megsértették az EUMSZ 101. vagy 102. cikkét. A Bizottság versenyügyekben hozott határozatával szemben az Elsőfokú Bíróság előtt, végső soron pedig az Európai Bíróság előtt indítható per.

Kifejezetten a szerzői kizárólagos jogok versenyjogi hatásaival a nemzetközi szakirodalmon kívül, a hazai szakirodalom is foglalkozik, különösen a Microsoft ügy kapcsán, de összegzett kutatási anyagok is rendelkezésre állnak, melyek a Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központjának támogatásával készültek.

II. A kizárólagos szerzői jogok és az EUMSZ 101. cikke

E körben leginkább Richard Whish könyvére támaszkodhatunk, megállapítása szerint, nem alakult ki kiterjedt esetjog a 81. cikk (1) és (3) bekezdése körében a szerzői jogi felhasználási szerződésekkel, továbbá a szerzői jogosultak közötti egyéb megállapodásokkal kapcsolatban.²

A felhasználási szerződésekben alkalmazott, versenyjogi szempontból kritikusnak ítéhető kikötések, lehetnek például a területi kizárólagosságot biztosító kikötések, ármeghatározási kikötések, amikor a jogosult rögzíteni kívánja a hasznosító által érvényesíthető eladási árat, vagy egyéb feltételeket, meg nem támadási kikötések, amikor az átadó előírja annak vállalását, hogy a felhasználó utóbb nem vonja kétségbe a szerzői jog fennállását és a jogosulti pozíciót, illetve annak kikötése, hogy a felhasználó saját fejlesztési eredményeit megosztja az engedélyezővel, stb.

Néhány, Richard Whish által megemlíttett eset:

A *Neilson-Hordell/Reichmark* ügyben a Bizottság technikai rajzokat és az azok alapján létrehozható termékeket érintő felhasználási szerződés egyes kikötéseivel kapcsolatban emelt kifogásokat és előírta azok törlését, mint meg nem támadási kikötés, a jogosult szerzői jogok által nem védett termékeire is használati díj fizetését előíró kikötés, illetve a fejlesztések kizárólagos átadása a jogosultnak.

A *Film Purchases by Garman Television Stations* ügyben a Bizottság az MGM/UA, az egyik nagy amerikai filmgyártó és forgalmazó vállalat, illetve az ARD, a német közszolgálati televíziók szövetsége közötti kizárólagos felhasználási megállapodást vizsgálta. A megállapodás kizárólagos továbbkövetési jogokat biztosított az ARD számára az amerikai cég számos sikerfilmje tekintetében, beleértve 14 James Bond filmet, a legtöbb esetben 15 évi időtartamra. A Bizottság álláspontja szerint, a megállapodás korlátozta a versenyt, tekintettel a kizárólagosság hosszú időtartamára és a filmek nagy számára. A megállapodást módosítani kellett, az ARD-nek korlátozottan ugyan, de harmadik felek számára biztosítani kellett a továbbkövetés jogát.

A *Sega és Nintendo* ügyben, valamint a *Microsoft Internet Explorer* ügyben a Bizottság szoftver-felhasználási szerződések egyes kikötéseit törölte.³

A könyv megírása óta az Európai Bíróság esetjogában született olyan újabb versenyjogi aspektust is felvillantó jogeset, mely a szerzői jogok felhasználására kötött szerződés tartalmához kapcsolódik.

Az Európai Bírósághoz előzetes döntéshozatal iránt benyújtott két kérelem, mely ügyeket utóbb egyesítettek a *Football Association Premier League (FAPL) Ltd, NetMed Hellas SA, Multichoice Hellas SA kontra QC Leisure, David Richardson, AV Station plc, Malcolm Chamberlain, Michael Madden, SR Leisure Ltd, Philip George Charles Houghton, Derek Owen (C-403/08)*, valamint *Karen Murphy kontra Media Protection Services Ltd (C-429/08)* ügyek rövidített esetleírása:

Az FAPL irányítja a „Premier League”-et, amely az Angliában székhellyel rendelkező hivatásos labdarúgóklubok legjelentősebb hivatásos labdarúgó-bajnoksága.

Az FAPL tevékenységei között szerepel többek között a Premier League mérkőzései felvételének megszervezése, és ezen mérkőzések vonatkozásában a televíziós közvetítési jogok, azaz az arra vonatkozó jogok gyakorlása, hogy a sportmérkőzé-

² Richard Whish: Versenyjog HVGORAC Kiadó Budapest, 2010. 764. p.

³ Richard Whish id. mű: 764-765. pp.

sek audiovizuális tartalmát televíziós közvetítés útján a nyilvánosság rendelkezésére bocsássák (közvetítési jogok). Az FAPL a mérkőzés során felvett képanyagot és háttérhangot a gyártási egységnek továbbítja, amely ahhoz logókat, képsorokat, képernyőn megjelenő grafikákat, zenét és angol nyelvű kommentárt ad hozzá.

Az FAPL számos, a sugárzott műsorokban található mű vonatkozásában szerzői jogokkal rendelkezik, mint: a nyitó képsorok, a „Premier League” főcímmel, a „Premier League” közelmúltbeli mérkőzéseinek legjelentősebb pillanatait bemutató előre rögzített filmek vagy különböző grafikák.

Az FAPL az említett élő közvetítésre vonatkozó felhasználási jogokat területi alapon és hároméves időszakokra engedi át. Amennyiben az ajánlattevő valamely terület vonatkozásában elnyeri a „Premier League” mérkőzéseinek élő közvetítésére vonatkozó jogok egy csomagját, kizárólagos jogot kap arra, hogy ezen a területen sugározza a mérkőzéseket. A területi kizárólagosságának védelme érdekében, az FAPL-lel kötött felhasználási szerződésben minden egyes műsorsugárzó szervezet kötelezettséget vállal annak megakadályozására, hogy a műsorait a nyilvánosság azon a területen kívül vehesse, amelyre e szervezet engedéllyel rendelkezik. Ennek egyrészt az az előfeltétele, hogy minden egyes szervezet biztonságosan kódolja az összes olyan műsorát, amely valószínűleg e területen kívül is vehető - különösen a műhold útján sugárzott műsorokat -, és azokat ne lehessen venni kódolatlan formában. Másrészt a műsorsugárzó szervezeteknek meg kell győződniük arról, hogy tudatosan ne engedélyezzenek olyan eszközt, amely bárki számára lehetővé tenné, hogy a közvetítéseiket az érintett területen kívül megtekintse. Következésképpen e szervezeteknek többek között tilos az olyan eszközök rendelkezésre bocsátása, amelyek lehetővé teszik a műsoraik dekódolását annak érdekében, hogy azokat azon területen kívül használják, amelyre engedéllyel rendelkeznek.

Az Egyesült Királyságban bizonyos vendéglátó létesítmények olcsóbb görög dekódoló eszközöket kezdtek venni és használni annak érdekében, hogy hozzáférjenek a „Premier League” mérkőzéseikhez, ami sértette az Egyesült Királyságban kizárólagos sugárzási joggal rendelkező érdekeit, másrészt sértette megkötött felhasználási szerződések területi kizárólagosságra vonatkozó kikötését.

Az FAPL és társai a szerzői jog megsértése miatt fordultak a nemzeti bíróságokhoz, amelyek eljárása során kérdésként merült fel, hogy a szellemi tulajdonjogok jogosultja és a műsorsugárzó szervezet között létrejött kizárólagos felhasználási szerződés rendelkezései az EUMSZ 101.cikk által tiltott versenykorlátozásnak minősülnek-e amiatt, hogy azok az utóbbi szervezetet arra kötelezik, hogy ne értéksítsen olyan dekódoló eszközöket, amelyek az érintett felhasználási szerződéssel lefedett területen kívül lehetővé teszik e jogosult védelem alatt álló műveikhez való hozzáférést.

Európai Bíróság rávilágított arra, hogy valamely megállapodás abban az esetben tartozik az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében foglalt tilalom hatálya alá, ha annak célja vagy hatása a verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása. Ha a megállapodás tartalmának elemzése nem tárja fel a versenyre káros mértékű megsér-

tését, akkor kell csak - másodlagosan - megvizsgálni annak hatásait, és a megállapodás megtiltásához olyan tényezők együttes meglétét megkövetelni, amelyek azt bizonyítják, hogy a verseny működése érezhetően akadályozva vagy korlátozva volt.

A szellemi tulajdonjogi felhasználási szerződéseket illetően a Bíróság ítélezési gyakorlatából kitűnik, hogy önmagában valamely arra utaló körülmény, hogy valamely tagállamban a jogosult a védelem alatt álló mű közvetítésének kizárólagos jogát egyetlen engedélyesnek engedte át, és ezáltal egy meghatározott időszak vonatkozásában mások számára megtiltotta a közvetítést, nem elegendő e megállapodás versenyellenes céljának megállapításához (Pl.: a 262/81. sz., Coditel és társai ügy).⁴

Ugyanakkor a Bíróság ítélezési gyakorlata szerint az a megállapodás, amely arra irányul, hogy visszaállítsa a tagállamok közötti kereskedelem nemzeti alapú felosztottságát, alkalmas arra, hogy gátolja a Szerződés azon célkitűzésének megvalósulását, hogy ezeket a nemzeti piacokat egy közös piac létrehozásával integrálja. Ezért a nemzeti piacok nemzeti határok mentén való felosztására, vagy a tagállami piacok összeépülésének megnehezítésére irányuló szerződéseket főszabály szerint olyan megállapodásoknak kell tekinteni, amelyek tárgya az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében vett versenykorlátozás.

Mivel ez az ítélezési gyakorlat teljességgel átültethetőnek bizonyult a műsorsugárzási szolgáltatás határon átnyúló nyújtására, meg kell állapítani, hogy amennyiben a felhasználási szerződés a műsorsugárzási szolgáltatás határon átnyúló nyújtásának tiltására vagy korlátozására irányul, akkor úgy kell tekinteni, hogy annak a verseny korlátozása a tárgya, kivéve, ha e szerződés gazdasági és jogi háttéréhez tartozó egyéb körülmények alapján megállapítható, hogy ez a szerződés nem alkalmas a verseny torzítására.

A vizsgált szerződési kikötéseket illetően meg kell állapítani egyrészt, hogy azok megtiltják a műsorsugárzóknak a mérkőzésekre vonatkozó bármilyen határokon átnyúló szolgáltatás nyújtását, ami lehetővé teszi, hogy az engedéllyel lefedett területen minden egyes műsorsugárzó szervezetnek teljes területi kizárólagosságot biztosítsanak, és ezáltal az említett szolgáltatások területén teljesen megszüntessék a műsorszolgáltatók közötti versenyt.

Másrészt az FAPL és társai és az MPS egyáltalán nem hivatkoztak a rendelkezések gazdasági és jogi háttéréhez tartozó egyéb körülményre, amely alapján azt lehetne megállapítani, hogy az előző pontban foglalt megfontolások ellenére ezek a rendelkezések nem torzíthatják a versenyt, és ennél fogva azoknak nem versenyellenes a tárgya.

⁴ A Coditel kontra Ciné Vog Film ügyben az Európai Bíróság elismerte, hogy a szerzői műveknek a nyilvánossághoz való közvetítése egyes esetekben a jogot szerző felhasználónak szükséges lehet az abszolút területi kizárólagosságra a film környező tagállamokból történő közvetítésével szemben.

E körülmények között, mivel a kizárólagos felhasználási szerződések említett rendelkezéseinek versenyellenes a tárgya, meg kell állapítani, hogy e szerződések az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében tiltott versenykorlátozásnak minősülnek.

A fentiekre tekintettel az előterjesztett kérdésekre azt a választ kell adni, hogy a szellemi tulajdonjogok jogosultja és a műsorsugárzó szervezet közötti kizárólagos felhasználási szerződés rendelkezései az EUMSZ 101. cikk által tiltott versenykorlátozásnak minősülnek, mivel azok az utóbbi szervezetet arra kötelezik, hogy ne értékesítsen olyan dekódoló eszközöket, amelyek a felhasználási szerződéssel lefedett területen kívül való felhasználás céljából lehetővé teszik a védelem alatt álló művekhez való hozzáférést.

Az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdése lehetővé teszi az (1) bekezdésbe foglalt tilalom alóli mentesülést a megállapodások bizonyos csoportjaira nézve, melyek a külön elfogadott csoportmentességi rendeletek hatálya alá tartoznak.

„A szerzői jogi felhasználási szerződésekre nincs külön csoportmentességi rendelet, de a vertikális megállapodásokra vonatkozó 2790/1999/EK rendelet és a technológiaátadási megállapodásokra vonatkozó 772/2004/EK rendelet alkalmazása elképzelhető, amennyiben a szerzői jog felhasználásának engedélyezése e rendeletek tárgyi hatálya alá tartozó megállapodás tárgyához kapcsolódik.”⁵ A szoftverekre vonatkozó felhasználási szerződések a technológiaátadási rendelet tárgyi hatálya alá tartoznak.⁶ Természetesen ahhoz, hogy egy „szoftver szerzői jogi licencszerződés” csoportmentességet élvezzen, meg kell felelnie a rendelet előírásainak. Meg kell jegyezni, hogy a technológiaátadásról szóló csoportmentességi rendelet csak a kétoldalú megállapodások esetében alkalmazható, abból az ún. pool megállapodások ki vannak zárva.⁷

III. A kizárólagos szerzői jogok és az EUMSZ 102. cikke

Az erőfölénnyel való visszaélés körében, a szerzői kizárólagos jogokat illetően, olyan meghatározó jogesetek fordultak elő, melyek hatására kiérlelődött joggyakorlatról lehet szólni.

Magill TV Guide/ITP, BBC and RTE ügyben a Magill három, az Egyesült Királyságban és Írországban sugárzó tévétársaság műsorait kívánta egységesen, heti előzetes műsorújságban kiadni. Ehhez hasonló kiadvány az érintett piacon még nem volt, a három tévétársaság csak napilapoknak adta át addig az aktuális információt. A tévétársaságok heti műsorrendje az érintett országokban szerzői jogi védelem alatt áll, és ők, kizárólagos jogukra hivatkozva, megtagadták a kiadáshoz szükséges információk átadását, illetve a felhasználás engedélyezését. Az Európai Bizottság

⁵ Richard Whish id. mű: 765. p. Lásd még 768. p.

⁶ Lásd I. cikk (1) bek. b) pont.

⁷ Lásd erről Richard Whish id. mű: 779.-783. pp.

azt állapította meg, hogy e magatartásával mindhárom tévétársaság *visszaélt a szerzői jog kizárólagosságából fakadó erőfölényével*. A Bizottság döntése elleni kereset alapján indult eljárásban mind az első fok, mind az Európai Bíróság helybenhagyta a Bizottság döntését, hangsúlyozva, hogy egy kizárólagos jog, ami a szellemi tulajdonhoz kapcsolódik, is sértheti a 82. cikket, amennyiben az erőfölényes visszaél a helyzetével. A visszaélés ebben az esetben egy új termék megjelenését akadályozta, a kizárólagos szerzői jogra hivatkozva megtagadták alapvető információk (*nélkülözhetetlen eszközök*) átadását, azonban az új termékre volt potenciális fogyasztói kereslet, addig ugyanis egységes heti tv-műsorújság nem volt a piacon. A Bíróság szerint a Bizottság a nélkülözhetetlenséget bizonyította, hiszen a műsorszórók voltak az egyetlen forrásai az információnak. Az elzárkózásnak nem voltak objektív indokai, annak tényleges célja az volt, hogy az RTE és az ITP a programtervek kereskedelmi felhasználását a nagykereskedelmi piacon tevékenykedő jogosultak számára fenntartsa, kizárva ezzel az átfogó televíziós műsorújságok kiskereskedelmi piacának megjelenését.

A néhány évvel később tárgyalt Oscar Bronner ügye⁸ volt az, amely határozottan körvonalazta a versenyjogi ítélkezési gyakorlatban az ún. *nélkülözhetetlen eszközök elvének*⁹ alkalmazását.

Az Európai Bíróság egy másik elvet is hangsúlyozott az ügy során; a szellemi tulajdonjog önmagában nem sérti a 82. cikk megsértését, de gyakorlásának egyes, kivételes esetei igen. Az ügy során felmerült kivételes körülmények: a Magill által kért információ nélkülözhetetlen volt egy egységes műsorújság megjelentetéséhez, a létrehozandó termék vonatkozásában egyértelmű fogyasztói igény volt kimutatható, a hozzáférés megtagadása nem volt objektíven igazolható, a hozzáférés megta-

⁸ Lásd erről bővebben: Valentiny Pál: Árprés és felfaló árazás In.: Közgazdasági Szemle LI évf. 2004. 1 szám

⁹ Nélkülözhetetlen eszközök (jog, szolgáltatás, dolog) mellyel csak az erőfölényben lévő rendelkezik, s amelyek versenytársak általi hozzáféréseinek engedélyezésére kötelezik a verseny fenntartása érdekében. *A nélkülözhetetlen eszközök elvének alkalmazása, azaz a versenytársnak jog kikényszerítése az eszközökhöz való hozzáféréshez, óhatatlanul a kizárólagos jogok korlátozásával jár, épp ezért fontos behatárolni, hogy csak mely körülmények fennállása esetén alkalmazható. A Bronner ügyben tisztultak le ezek a határvonalak. A nélkülözhetetlen eszközök elve a verseny fennmaradását, és ezáltal a fogyasztók védelmét szolgálja, így az a fontos, hogy a verseny szempontjából mi számít nélkülözhetetlen eszköznek és nem az, hogy az egyes versenytársak szempontjából mi tekinthető annak. A nélkülözhetetlenség megállapításához vizsgálni szükséges, hogy kialakítható-e megfelelő helyettesítő eszköz, és ha annak sem technikai, sem jogi, sem gazdasági akadálya nincs, hogy a versenytárs akár egyedül, akár másokkal együttműködve kialakítsa, az elv nem alkalmazható.*

gadása emellett teljesen kiiktatta volna a versenyt a tv-műsorújságok *másodlagos piacán*.¹⁰

IMS Health GmbH & Co/ NDC Health GmbH & Co ügyben egy német bíróság kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárást az Európai Bíróságtól. Az IMS világszerte a gyógyszereladásokat és recepteket érintő adatgyűjtésben. Az NDC Health szintén gyógyszerek és egészségügyi termékek eladásainak monitoringját végzi. Az IMS gyógyszercégek számára adatokat szolgáltat egy általa kifejlesztett téglastruktúrában, 1860, vagy 2847 egységből álló struktúra. E téglákat települések, irányítószámok, népsűrűség, közlekedési kapcsolatok, gyógyszertárak és orvosi rendelők földrajzi elhelyezkedése alapján alakította ki. Az IMS korábbi vezetője 1998-ban létrehozta a PII céget, amely 2201 téglás szisztémát dolgozott ki, de a felhasználók nem fogadták el. Ezután az IMS-hez hasonló bontásban kezdett el dolgozni, majd az NDC felvásárolta a PII. céget. Az IMS bírósághoz fordult szerzői jogainak megsértése miatt, kérte az NDC eltiltását a jogsértő magatartástól. A bíróság el is tiltotta a NDC-t attól, hogy az IMS téglaszervezetéhez hasonló, abból származtatott téglaszervezetet használjon. Az NDC panaszt nyújtott be a Bizottsághoz, amely a 82. cikkre hivatkozva, ideiglenes intézkedéssel kötelezte az IMS-t a licencia adására minden vállalkozás számára, amely jelen van a német regionális eladási adatok készítésének piacán. Ezt az intézkedést 2003. augusztusában visszavonta. A német bíróság még 2001-ben előzetes döntéshozatali kért az Európai Bíróságtól, melyre 2004-ben kapott választ. Vizsgálat tárgyát képezte, hogy a panelrendszer az NDS számára *nélkülözhetetlen-e* a dominált piac megtámadásához (van-e alternatíva, van-e műszaki, vagy gazdasági akadálya az alternatíva kidolgozásának) és a felhasználás megtagadása kizárja-e a versenyt a másodlagos piacon, ez megakadályozhatja-e egy új termék piaci megjelenését? Elsődleges piac az 1860 elemből felépülő téglarendszer, másodlagos piac a gyógyszergyári cikkek eladásáról szóló regionális kimutatások készítése.

A Bíróság kiemelte, hogy a nélkülözhetetlen eszközök elvének alkalmazásához elegendő, ha a vertikális tevékenységek felső végén meglévő szellemi tulajdon a vertikális lánc alsóbb fokán válik nélkülözhetetlenné.¹¹

Az IMS erőfölénnyel rendelkezett a gyógyszerészeti termékekre vonatkozó regionális forgalmazásra vonatkozó adatok szolgáltatásának piacán. A szerzői jogi védelem alatt álló „moduláris rendszer”, amelyen keresztül a vállalkozás a forgalma-

¹⁰ Másodlagos piacról van szó, amikor valamely elsődleges termék, vagy szolgáltatás fogyasztójának egy későbbi időpontban kiegészítő terméket is kell vásárolnia, mint pl. a sugárzott tévéműsorokhoz szükséges műsorújság, autóhoz alkatrész, nyomtatóhoz patron, vagy karbantartási szolgáltatások igénybevétele.

¹¹ Lásd bővebben a nélkülözhetetlen eszközök versenyjogi elvéről és a kapcsolódó esetjogról: Valentiny Pál-Kiss Károly Miklós: A nélkülözhetetlen eszközök értelmezése és a postai szolgáltatások In.: Közgazdasági Szemle LVI. Évf. 2009. 11. szám.

zásra vonatkozó adatokat rendelkezésre bocsátotta, bevett gyakorlat lett az iparágban, és ez juttatta erőfölényhez. A Bíróság megállapította, hogy csupán *kivételes körülmények fennállása esetén* jelentene visszaélészerű magatartást az, hogy az erőfölénnyel rendelkező vállalkozás megtagadja, hogy a moduláris struktúrára vonatkozó felhasználási jogot biztosítson a versenytársnak. *A kizárólagos felhasználási jog gyakorlásához minden esetben teljesülnie kell három együttes feltételnek; i. a megtagadás megakadályozza valamely olyan új termék megjelenését, amelyre potenciális fogyasztói kereslet lenne, ii. a megtagadás nem igazolható, valamint iii. a megtagadás olyan jellegű, hogy minden versenyt kizár a másodlagos piacon.*

A megalapozottságot a nemzeti bíróságoknak esetről esetre kell vizsgálni.

A Bíróság azt is leszögezte, hogy senkinek nincs joga engedélyt követelni pusztán azért, hogy lemásolja a szellemi tulajdonjog jogosultjának már létező szolgáltatását.¹²

A fent ismertetett ügyek kapcsán az Európai Bíróság által kialakított ún.: „*essential facilities doktrína*” alkalmazása a következőképp foglalható össze:

Önmagában az a tény, hogy a kizárólagos szerzői jogok birtokában lévő vállalkozás megtagadja a felhasználási engedélyt, illetve információszolgáltatást, nem minősülhet az EUMSZ 102. cikke szerinti erőfölénnyel való visszaélésnek. Csak *kivételes körülmények fennállása esetén* jelenthet visszaélést a kizárólagos jognak a szellemi tulajdonjog jogosultja részéről való gyakorlása. Ha megállapítható, hogy ilyen körülmények állnak fenn *1) a megtagadás megakadályozza valamely olyan új termék megjelenését, amelyre potenciális fogyasztói kereslet lenne, 2) a megtagadás nem igazolható, valamint 3) a megtagadás olyan jellegű, hogy minden versenyt kizár a másodlagos piacon*, akkor az erőfölényben lévő jogosult részéről a használat engedélyezésének megtagadása sérti az EUMSZ 102. cikkét, *feltéve, hogy 4) a megtagadás objektív módon nem igazolható*.¹³

A Microsoft ügy volt az, ahol a fenti doktrína alkalmazhatósága rögzültnek gondolt feltételeit a Bizottság és a Bíróság átértelmezte.

A *Microsoft ügyben* a Bizottság 2004. március 24-én hozott határozatában megállapította, hogy a vállalkozás két magatartással is megsértette az EKSz. 82. cikkelyét, visszaélve gazdasági erőfölényével. A Bizottság rekordnagyságú bírságot szabott ki az ügyben. A szankcionált egyik magatartás az volt, hogy a Microsoft 1998. októbere és a határozat meghozatala közötti időszakban megtagadta az

¹² Tóth Tihamér: Az Európai Unió versenyjoga COMPLEX Kiadó Budapest, 2007. 275-276. pp.

¹³ A kivételesnek tekinthető feltételek részletes leírását lásd: PTE ÁJK. Informatikai- és Kommunikációs Jogi Kutatóintézet munkatársai Balogh – Polyák – Szalai – Szöke – Rátai által készített „Szerzői jog és verseny. A szerzői jog gazdaságtana” c. kutatási beszámolóban, melyet a GVH Versenykultúra Központja támogatott. Pécs, 2010. 11. 15., 99-108. pp.

interoperabilitáshoz (együttműködéshez) szükséges információk versenytársak részére történő átadását, valamint nem adott engedélyt versenytársainak ezen adatok felhasználására, amennyiben azok a Microsoft termékeivel versengő terméket akartak kifejleszteni és forgalomba hozni. A Bizottság korrekciós intézkedésként kötelezte a Microsoftot, hogy 120 napon belül tegye hozzáférhetővé a kliensszerver, valamint a kiszolgáló szerverek közötti kommunikáció protokolljainak specifikációit (leírásait) minden olyan vállalkozás részére, amely a munkacsoportszerverekhez való operációs rendszereket kíván fejleszteni és forgalmazni (kényszerengedély). 2004-ben a Microsoft keresetet nyújtott be az első fokú bírósághoz e határozat megsemmisítésére, illetve a kiszabott bírság csökkentése iránt. Az indítványt az első fokú bíróság elutasította. Az Európai Bíróság 2007-ben hozott ítélete is a Bizottságnak adott a főbb pontokban igazat. Az ítéletben hangsúlyt nyert, hogy a Microsoft erőfölényben van a munkacsoport szerver operációs rendszerek piacán. A Microsoft megtagadta az interoperabilitáshoz szükséges információk átadását a versenytársak részére, amely információk arra szolgálnak, hogy azok olyan munkacsoportszervereket tudjanak kifejleszteni, amelyek illeszkednek a Microsoft felhasználói számítógépszerver-viszonyokban, valamint a szerver-szerver viszonyokban való kommunikációt irányító protokollokhoz, és ezáltal a piacon gazdaságilag életképes termékeké válnak. A Bizottság eljárásában hangsúlyozta, hogy csak a kommunikációs protokollok leírásait és nem magukat a protokollokat tartalmazó műszaki dokumentációt kell hozzáférhetővé tenni piacon. A Bizottság a Magill és az IMS Health ügyekben a bírói gyakorlat által rögzített kivételes körülmények fennállásának vizsgálatára hagyatkozott, amelyek esetén egy erőfölényes vállalkozás szellemi tulajdon értékkel bíró termékéhez való hozzáférés megtagadása erőfölénnyel való visszaélésnek minősül. A Bíróság a Bizottság által az alapeljárásban alkalmazott teszt elemeit maga is végigvizsgálta, azok fennállását megállapította, azonban azokat részben átértelmezte, vonatkozik ez különösen az új termékkel való piacra lépés akadályozásának kritériumára. A Bizottság szerint a teszt automatikus alkalmazása mellett figyelembe kell venni az egyes ügyek sajátosságait is.¹⁴ A Magill ügyben és a Microsoft ügyben született határozatok közötti szemléleti eltérést ismerteti Kecskés László–Garamvölgyi Róbert tanulmányában.¹⁵

A szerzők kitérnek arra, hogy a határozat komoly aggályt fogalmaz meg abban a vonatkozásban, hogy a szellemi tulajdon és a versenyjogi konfliktus esetében a Bizottság a verseny védelmének ad prioritást, és ez a fajta megítélés fellazíthatja a szellemi tulajdon (ezen belül a szerzői jog) védelmének jogi intézményrendszerét.¹⁶

¹⁴ Lenk Zsuzsanna: Az európai Microsoft ügyben született ítélet In.: Versenytükör 2007. IV: szám 29-35. oldalak

¹⁵ Kecskés László–Garamvölgyi Róbert: A szellemi tulajdon védelmének és a gazdasági verseny védelmének ütközete In.: Tanulmányok az Európai Magánjog Köréből Krónika Nova Kiadó, Pécs 2004. 204-208 pp.

¹⁶ Kecskés László–Garamvölgyi Róbert: id. mű 199. p.

Az EUMSZ 102. cikke összefüggésbe hozható az ún. közös jogkezelést végző szervezetek tevékenységével is, akik olyan a szerzői és szomszédos jogok által védett művekhez kapcsolódó jogok érvényesítését végzik, amelyek a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt nem gyakorolhatók egyedileg. Az ilyen szervezetek többnyire monopolhelyzetben vannak az érintett piacon, mely helyzet lehetővé teszi a versenyjogilag releváns visszaéléseket.¹⁷

A kizárólagos szerzői jogok szerepet kaphatnak a versenyjogilag releváns összefonódások területén is, egyrészt az összefonódás versenyjogi hatásainak vizsgálata során, másrészt az összefonódásban érintett felek felajánlásaiban, melyeket annak érdekében tesznek, hogy az összefonódás káros versenyjogi hatásait csökkentsék és ezáltal az összefonódás engedélyezésre kerüljön.¹⁸ Ennek kapcsán előfordulhat, hogy vállalni kell a versenytársak hozzáféréseinek biztosítását, vagy akár egy üzletág leválasztását és értékesítését a szellemi tulajdonjogokkal együtt.

Az összefonódások eszközként is szolgálhatnak a szellemi tulajdonjogok megszerzéséhez. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményében felhívta a figyelmet a csúcstechnológiai ágazatok multinacionális vállalatainak azon gyakorlatára, mely szerint ahelyett, hogy - a versenytársaknak is átadható - licenceket vennének meg, a szabadalmi, szerzői jogi portfólióval rendelkező innovatív kkv-kat vásárolják fel, vagy azok mérnökeit veszik át. Ennek célja az, hogy monopolista és versenyellenes stratégiákhoz használják fel a szabadalmakat és az egyéb szellemi tulajdon-jogokat.¹⁹

A fentiekből látható, hogy a kizárólagos szerzői jogok igen hatékony versenyeszköznek bizonyulnak, emiatt keletkezhetnek konfliktusok e védett jogok és a versenyjog között, melyek versenyjogi megítélése korántsem mondható egységesnek, hol a kizárólagos szerzői jog, hol a versenyjogi védelem kerekedik felül, az adott helyzetben fokozottabb védelmet igénylő érdekekre való tekintettel.

¹⁷ Lásd erről: Dr. Boronkay Miklós - Dr. Boytha György – Dr. Csepely-Knorr Tamás – dr. Szilágyi Pál: A szerzői jogok közös kezelésének versenyjogi vonatkozásai c. kutatási összefoglalóját Versenyjogi Kutatóközpont 2008.

¹⁸ Az összefonódások ellenőrzésének szabályait a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló 139/2004/EK rendelet tartalmazza.

¹⁹ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2012. január 18-án elfogadott „A szellemi tulajdon-jogok egységes piaca” c. véleménye